

PHYSICAL AND GEOGRAPHICAL RESEARCHDOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-111-4-33>**ТЕМНО-СІРІ ОПІДЗОЛЕНІ (LUVIC GREYZEMIC PRAEOZEMS)
ГРУНТИ СЯНСЬКО-ДНІСТЕРСЬКОЇ ВИСОЧИНИ:
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ****Гаськевич В. Г.***доктор географічних наук,
професор кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів
Львівський національний університет імені Івана Франка***Телегуз О. Г.***кандидат географічних наук,
доцент кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

Сянсько-Дністерська височина знаходиться у північно-західному Передкарпатті, на межиріччі Дністра і правих приток Сяну. У геоморфологічному відношенні це плоско-хвиляста височина з абсолютними висотами 330-340 м, з розгалуженою гідрографічно сіткою, що спричинило значне розчленування території і виникнення горбистого рельєфу. В структурі ґрунтового покриву переважають темно-сірі опідзолені ґрунти і чорноземи опідзолені, меншу площу займають сірі лісові ґрунти [3].

Найбільші масиви темно-сірих опідзолених ґрунтів зосереджені в північній, західній та східній частинах Сянсько-Дністерської височини. Вони приурочені до хвилястих вододілів та їхніх схилів різної крутизни, переважно складної форми.

Сянсько-Дністерська височина – регіон давнього землеробства і тваринництва. Це одна з найбільш сільськогосподарсько освоєних і розораних частин Передкарпаття, де ріллею зайнято понад 60% площі. Тривале та інтенсивне, незбалансоване, часом споживацьке використання темно-сірих опідзолених ґрунтів в умовах розчленованої території спричинило розвиток процесів водної ерозії та ерозійної деградації ґрунтів [3]. Це першочергово негативно відобразилось на

морфологічних особливостях, фізичних і фізико-хімічних властивостях ґрунтів, призвело до зниження їхньої родючості. Дослідження сучасного стану темно-сірих опідзолених ґрунтів в контексті їхньої інвестиційної привабливості є актуальним, це важлива ланкою в системі розробки протиерозійних заходів, охорони ґрунтів, покращення екологічної ситуації загалом, залучення інвестицій.

Дослідження нееродованих і різного ступеня еродованих темно-сірих опідзолених ґрунтів проводилось на дослідних ділянках, закладених на території Мостиської та Городоцької об'єднаних територіальних громад (ОТГ) Львівської області. Дослідні ділянки закладались методом катен, охоплюючи плакори і схили різної крутизни. З морфологічних ознак ґрунтів вивчались потужність генетичних горизонтів, забарвлення, гранулометричний склад, структура, складення, новоутворення, включення, закипання від 10% НСІ, особливості переходу між генетичними горизонтами.

Ерозія належить до найагресивніших по відношенню до ґрунту сучасних природно-антропогенних процесів, які призводять до механічного руйнування ґрунтового профілю за рахунок зменшення потужності його генетичних горизонтів, в першу чергу гумусових. За результатами наших досліджень, втрати потужності генетичного профілю для слабозмитих відмін становлять 10-19 см, для середньозмитих – 20-34 см. В сильноеродованих відмін змито понад 45 см ґрунту, тобто, повністю гумусово-акумулятивний горизонт Не. Орний шар складається з перемішаних оранкою залишків горизонту Ні та ілювіального горизонту І. Ґрунти зазнали механічної деградації від слабкого до надто високого (кризового) ступеня [2].

Ерозійна деградація відобразилась на забарвленні орного шару ґрунтів. Нееродовані відміни темно-сірих опідзолених ґрунтів характеризуються темно-сірим забарвленням гумусового горизонту Не – 10YR3/1 за шкалою Манселла. Із зростанням еродованості інтенсивність сірих відтінків зменшується і посилюються бурі тони. Орний шар слабозмитих відмін має темнувато-сіре з буруватим відтінком забарвлення – 10YR5/2, середньозмитих – сіре з бурим відтінком – 10YR5/3-10YR5/4, сильноозмитих – темно-буре з жовтуватим відтінком – 10YR5/4-10YR7/4. Плями сильноозмитих ґрунтів за забарвленням добре видно візуально, без додаткових діагностик. Бурі відтінки орного шару еродованих ґрунтів свідчать про суттєві втрати гумусу, а отже погіршення їхньої родючості.

Ерозійна деградація призвела до поважання гранулометричного складу ґрунтів. Незмиті темно-сірі опідзолені ґрунти є легкосуглинковими, тоді як еродовані відміни характеризуються середньо – та важкосуглинковим гранулометричним складом.

Ерозійні процеси відобразились на структурно-агрегатному складі ґрунтів. Нееродовані темно-сірі опідзолені ґрунти, особливо під перелогами, характеризуються добре вираженою грудкувато-зернистою структурою. Із зростанням ступеня еродованості в орному шарі збільшується вміст брилистих агрегатів. Це відбувається за рахунок приорювання ілювіальних горизонтів і ущільнення ґрунтів важкою сільськогосподарською технікою [2].

Еродовані ґрунти Сянсько-Дністерської височини відзначаються також високою щільністю будови, що свідчить про деградацію структурно-агрегатного складу, складення і шпарового простору через надмірне використання важкої сільськогосподарської техніки. Ґрунти зазнали фізичної деградації від слабкого до надто високого (кризового) ступеня [2].

Причинам і наслідкам ерозійної деградації ґрунтів приділяється неналежна увага, а інколи існуванням даної проблеми відверто нехтується. У погоні за збільшенням валового збору зернових культур, цукрових буряків, ріпаку практично розорюється багато схилів, що є однією з основних причин інтенсифікації ерозійних процесів.

Землеробство на еродованих землях є збитковим. Ерозійні процеси погіршують екологічну ситуацію в регіоні. Змитий зі схилів дрібнозем замулює канали меліоративних систем, природні сіножаті і пасовища. Системи землеробства в більшості випадків не мають достатньої ґрунтозахисної спрямованості, слабо узгоджені з природними умовами території, з ландшафтною екологією, що призводить до загрозливого розвитку ерозійних процесів, деградації ґрунтів і ґрунтового покриву.

Темно-сірі опідзолені ґрунти згідно Земельного кодексу України належать до категорії особливо цінних [1]. Це одні з найродючіших ґрунтів не лише Сянсько-Дністерської височини але й Лісостепу Західного загалом. Практично повністю зайняті під ріллею. Сянсько-Дністерська височина відноситься до 02 Городоцького природно-сільськогосподарського району. Ґрунти віднесено до 40 агропромислової групи. Бал бонітету ріллі нееродованих відмін темно-сірих опідзолених ґрунтів становить 52-56. В Україні найбільш інвестиційно-привабливою є виробництво продовольства. Як зазначив агентству UA-

NEWS представник Європейського Інвестиційного Банку в Україні пан Жак-Ерік де Загін «для харчової промисловості ґрунти України є одними з найкращих , якщо не найкращі у світі». Тому інвестиційний потенціал та привабливість темно-сірих опідзолених ґрунтів Сянсько-Дністерської височини є надзвичайно висока. Ґрунти придатні для вирощування всіх районованих культур, а також під овочі та високопродуктивні культурні пасовища Також слід також врахувати вигідне географічне положення та добре розвинену інфраструктуру (близькість до Євросоюзу, дороги, переробну галузь, наявність висококваліфікованої робочої сили).

Таким чином, оптимізація використання темно-сірих опідзолених Сянсько-Дністерської височини полягає в покращенні режимів і властивостей ґрунтів на основі науково-обґрунтованих заходів ведення сільськогосподарського виробництва: впровадження контурно-меліоративної системи землеробства, мінімізації обробітку, внесення оптимальних доз мінеральних і органічних добрив, впровадження нової техніки і новітніх технологій вирощування культур та консервації деградованих і малопродуктивних земель.

Література:

1. Земельний кодекс України. – Львів: НВФ «Українські технології», 2001. 80 с.
2. Методика моніторингу земель, що перебувають в кризовому стані. Харків, 1998. 88 с.
3. Сова О. С. Ґрунти Сянсько-Дністерської височини / Монографія / О. С, Сова, В.Г. Гаськевич. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2018. 248. с.